

pravtako razvil v domači hiši. On sam pripoveduje materi o lepoti Benetk, sestra prisluščkava od strani. Oče pa in manjša brata se bavijo s pregledovanjem risb, ki jih je Janez prinesel s seboj, in so v to tako utopljeni, da se zdi, da jih nič drugega ne zanima (podoba št. 1).

Leta 1876. se je vrnil v Italijo in se nastanil v večnem mestu. Tu je začel snovati veliko oltarno podobo sv. Martina za župno cerkev v Šmartnem pod Šmarno goro.¹ Naročilo je dobil bržkone za časa svojega bivanja na Kranjskem po završetku akademičnih študij. Nimamo sicer cele, nepretrgane vrste vseh zasnov in risb; a že iz tega, kar nam je na vpogled, sklepamo lahko, kako se je porajala in završila lepa slika. Kaj nam torej pripovedujejo ti listi?

Ko je bila stavljena našemu umetniku naloga, naslikati sv. Martina, je bilo pač prvo, kar je storil v ta namen, da je vzel v roke življenje svetnikov, prečital životopis svetega škofa in se poučil o njegovem delovanju, o njegovem poveličanju po smrti. A kaj naj vzame za predmet svoji sliki, ko je sv. Martin na toliko strani zaposlen, kakor malokateri svetnik! Zaščitnik je mnogim obrtnikom, tako klobučarjem, krojačem, krtačarjem, lončarjem, mlinarjem, okleparjem, rokavičarjem, sodarjem, strojarjem, suknjarjem, tkalcem, trgovcem z vinom in veletržcem sploh; kot svojega zavetnika ga kličejo na pomoč berači, grešniki, konjeniki, pastirji, pivci, popotniki, vojaki in posebno slabotni otroci; ljudstvo ga smatra za pokrovitelja domačih živali, posebno gosí in konj, pa tudi rodovitnosti polja in vremena; kličejo ga na pomoč zoper izpuščaje, koze, šen, gobe, napenjanje in prosijo, da jih štíti zoper kače in volkove.

Česa naj se torej oklene? S čim naj označi svetnika? Umetnik je bil v položaju, ki nam dokazuje nad vse jasno, da ima umetnost kot taka in vsaka njena panoga svoj namen, svoj višji smoter, kakor vse, kar je v zvezi s človeško kulturo. L'art pour l'art tu ne zadošča. Janez Šubic je bil na razpotju: ali naj ustvari podobo, ki mora ustrezati svojemu namenu, po lastnem naziranju, ali pa naj jo zasnuje po obrabljeni stari formuli sv. Martina na konju, delečega svoj plašč z mečem poleg njega ždečemu beraču. Ni se obotavljal, ni si premišljal. Stari način se mu ni zdel umetniško primeren — kajti konj prevladuje na takih podobah — in njegova umetniška duša je čutila tudi, rekel bi, teološki nedostatek: je li čudo, da je zmolila preprosta

kmetica svojčas tudi očenaš na čast svetemu konju? In brez pomisleka se je odločil za daljšo in trnjevo pot lastne kompozicije. Kaj naj vzame iz obilice značilnosti? To je bilo samo umetniško vprašanje. Teološko in cerkveno bi bilo pravilno vsako prej omenjenih zavetništev, da se svetnik zadostno označi na sliki; druga reč je pa, katero bi se dalo umetniško najbolje izrabiti. Šubic je bil mož, ki je

2. Sv. Martin ozdravlja bolnico.

imel o umetnini še pravo naziranje: da mora imeti najprej določno idejo in da je delo umetnosti potem oblikovanje ali izražanje te ideje v oblikah. Kakor mora imeti pisatelj najprej misel, ki jo oblikuje, bodisi v prozi, bodisi v vezani besedi, tako tudi slikar. V življenju sv. Martina čitamo, da je nekoč ozdravil gobovega človeka s tem, da ga je poljubil. Na ta čudež se naslanja zupanje ljudi v sv. Martina kot mogočnega priprošnjika zoper hude krvne in kožne bolezni. In to si je izbral naš umetnik, da obdela — edino to. V kolikor nas poučava vrsta tozadevnih risb, ni mislil od začetka na nič drugega. Najprva zasnova

¹ Gospodu vladnemu svetniku in ravnatelju obrtne šole Ivanu Šubicu izrekam za prebranje risb iz njegove zbirke v svrhu reprodukcije na tem mestu svojo najvdanejšo zahvalo.